

Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)

“Ik vind het een vorm van a-socialiteit als mensen vluchtelingen hier geen plek gunnen”

Een kwalitatief onderzoek naar de motieven en perspectieven om vrijwillig actief te worden op het gebied van integratie van statushouders in de gemeente Den Haag

Jochem Pronk

369130

Masterscriptie Sociologie - AOM

Woorden tekst: 9999

Woorden bijlage: 425

Begeleider: Drs. T. A. J. de Leeuw

Tweede lezer: Dr. P. M. Karré

Augustus 2017

Abstract – In de gemeente Den Haag is inductief onderzoek gedaan naar motieven en perspectieven om vrijwillig actief te worden op het gebied van integratie van statushouders. Beleidsmedewerkers zijn geïnterviewd voor achtergrondinformatie. Door middel van interviews met vrijwilligers van twee vrijwilligersinitiatieven binnen de gemeente Den Haag, zijn twee verschillende handelingsperspectieven zichtbaar geworden die diversiteit in hulp aan statushouders belichten. Ten eerste, het empowermentperspectief, waarbij vrijwilligers statushouders onvoorwaardelijk onafhankelijk willen maken. Bij dit handelingsperspectief wordt zo snel mogelijk zelfstandigheid gecreëerd in de, voor statushouders, nieuwe samenleving. Dit perspectief sluit aan op de beleidsvoering van de gemeente Den Haag om te streven naar zelfstandigheid. Ten tweede, het voorwaardelijkheidperspectief, waarbij vrijwilligers bereid zijn statushouders bij te staan, maar daarvoor iets terug verwachten. Een voorbeeld hiervan is dat de statushouder zich volledig toewijdt aan de integratie. Vrijwilligers die vanuit dit perspectief opereren zijn kritisch ten aanzien van het gevoerde beleid, vanwege de prioritering van de gemeente om eerst statushouders te helpen en daarna pas de autochtone burgers. Op basis van dit onderzoek wordt geconcludeerd dat beide handelingsperspectieven het product zijn van standpunten, ervaringen en processen op verschillende gebieden. Vrijwilligers zijn gedreven in hun werk vanuit een combinatie van verschillende motieven, namelijk als tegenbeweging van de negatieve beeldvorming ten aanzien van statushouders, ervaring met het wonen in het buitenland en persoonlijke doelstellingen. Zelfs wanneer men negatieve en/of bedreigende reacties ervaart naar aanleiding van het vrijwilligerswerk, wordt men niet weerhouden van de ondersteuning van statushouders in Den Haag. Het gebrek aan kennis in beleidskringen over ervaringen van vrijwilligers in de praktijk is onwenselijk, daarom volgt als aanbeveling onderzoek te doen naar de manier waarop overheden vrijwilligers kunnen stimuleren voor het doen van vrijwilligerswerk om zo toekomstige problemen en uitdagingen voor te zijn.

Keywords: Den Haag; Integratieproces; Statushouders; Vrijwilligers(initiatieven); Vrijwilligerswerk.

1. Introductie

Vanaf 2015 is de stroom vluchtelingen naar Europa toegenomen (Back, 2015). Dit heeft politieke discussie teweeggebracht. De actualiteit van het verschijnsel heeft ertoe geleid dat gedurende de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart jongleden veel aandacht was voor het onderwerp. Politici lieten zich op verschillende manieren uit over vluchtelingen die Nederland binnenkwamen. Het verschil tussen de meeste politieke partijen focust zich op de voorwaarden om vluchtelingen toe te laten in Nederland (Bhikie, 2015). De PVV wil geen enkele vluchteling in ons land toelaten. De partijleider, Geert Wilders, stelt naar aanleiding van de aanrandingspraktijken in Keulen, waar vluchtelingen van verdacht worden, dat vluchtelingen gezien kunnen worden als verkrachters. Daarnaast vindt hij dat asielzoekerscentra gevangenis moeten worden (Bakker, 2016). Halbe Zijlstra (VVD) deed de uitspraak dat vluchtelingen naar Nederland komen voor zaken als plastische chirurgie, ooglidcorrecties, borstverkleining of –vergroting of een tandrenovatie (Herderscheê, 2015). Tegenover deze uitspraken staat bijvoorbeeld een partij als de SP. In het partijprogramma van de SP wordt gesteld dat mensen die vluchten voor hun leven opgevangen dienen te worden en dat gezorgd moet worden voor menswaardige faciliteiten (www.sp.nl).

De opvang en verdeling van vluchtelingen over Nederlandse gemeenten brengt naast politieke ook uiteenlopende reacties vanuit de samenleving met zich mee. Zo zijn verschillende boze reacties gekomen op de komst van vluchtelingen bij de asielzoekerscentra in Apeldoorn, Rotterdam (Beverwaard en Hoogvliet), Steenbergen en Geldermalsen (Pel, 2016). Dit verzet tegen de opvang van asielzoekers contrasteert met de acties, initiatieven en stichtingen die ontstaan om vluchtelingen bij te staan gedurende hun integratietijd.

De gemeente Den Haag is in dit onderzoek de regio die onderzocht wordt. Ook in deze gemeente is sprake van contrasterende standpunten en acties van burgers. Zo is in de Haagse wijk Ypenburg een buurtpreventieteam opgezet om de 120 statushouders die in hun buurt komen wonen in de gaten te houden (Schouten, 2017). Bewoners zijn volgens de initiatiefnemer vooral bang voor het verstoren van de rust en veiligheid van de wijk. Bij hetzelfde project zijn ook vrijwilligers betrokken van VluchtelingenWerk die de statushouders begeleiden en helpen integreren.

Dit onderzoek richt zich op de motivatie van vrijwilligers om actief te worden in het integratieproces van statushouders in de gemeente Den Haag. Wat zijn de drijfveren van vrijwilligers om dit werk te doen? Daarnaast komt aan de orde vanuit welke perspectieven ze handelen. Twee type vrijwilligersorganisaties in deze gemeente staan centraal, namelijk VluchtelingenWerk Den Haag en een kleiner particulier initiatief.

2. Probleemstelling

“Vanuit welke motieven en perspectieven handelen vrijwilligers van VluchtelingenWerk Den Haag en een klein particulier initiatief rond de opvang en integratie van statushouders in Den Haag en hoe verhouden deze zich tot de maatschappelijke- en beleidscontext rond dit thema?”

1. Wat is de beleidscontext rond de opvang en integratie van statushouders in Den Haag?
 - a. Verschilt de lokale beleidscontext van de nationale beleidscontext ten aanzien van opvang en integratie van statushouders?
 - b. In hoeverre zijn vrijwilligersorganisaties onderdeel van deze beleidscontext?
 - c. In hoeverre worden vrijwilligersinitiatieven door middel van lokale (of nationale) overheden gefaciliteerd?
2. Wat zijn de kenmerken van vrijwilligers en de vrijwilligersorganisaties die statushouders bijstaan in Den Haag?
3. Welke motieven en handelingsperspectieven spelen een rol voor vrijwilligers om actief te worden in de opvang en integratie van statushouders in Den Haag en hoe geven zij hier invulling aan?
4. Wat is de relatie tussen de handelingsperspectieven van vrijwilligers en hun bredere maatschappelijke- en beleidscontext?

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden verschillende concepten belicht die voor vrijwilligers kunnen gelden als motief om vrijwillig actief te worden in het integratieproces van statushouders. Door verschillende aspecten te belichten wordt een overzicht geboden van belangrijke concepten. Deze zullen later worden vergeleken met ervaringen uit de praktijk.

Vrijwilligerswerk wordt in de literatuur verschillend gedefinieerd. Gedurende dit onderzoek zal, vanwege de alles omvattende beschrijving, de definitie van Wilson (2000) gebruikt worden:

“Volunteering means any activity in which time is given freely to benefit another person, group, or organization” (Wilson, 2000, pp 215).

3.1 Integratie in de nieuwe samenleving

Het proces van integratie werkt twee kanten op. De Nederlandse samenleving ontvangt migranten en de migranten gaan deel uitmaken van de, voor hen, nieuwe samenleving. Verschillende oorzaken van uitsluiting kunnen voor vrijwilligers gelden als omgevingsfactor om actief te worden in het integratieproces van statushouders.

3.1.1 Confrontatie met en opvattingen over ‘nieuwkomers’

Gijsbert en Dagevos (2004) geven aan dat de discussie over de komst van migranten en de bijbehorende afscheidingsprocessen steeds belangrijker wordt. De etnische competitie theorie sluit hierbij aan. Deze theorie bespreekt de economische, demografische en politieke positie van etnische groepen (Olzak, 2013). Door de komst van migranten kunnen conflicterende belangen ontstaan, omdat zij bijvoorbeeld een zelfde economische positie hebben als leden van de samenleving waar zij onderdeel van worden. Beide groepen verlangen hetzelfde goed, waardoor men competitie ervaart. Dit kan leiden tot het bestaan van een negatieve houding ten aanzien van migranten. Aas en Bosworth (2013) zien de negatieve houding verschuiven naar angst ten opzichte van elkaar, wat leidt tot de scheiding tussen “wij” en “zij”. Deze uit- en buitensluiting wordt versterkt wanneer bijvoorbeeld economische (hulp)bronnen minder toegankelijk zijn voor de oorspronkelijke leden van de samenleving, zoals de etnische competitie theorie schetst. De toename van *sociale en ruimtelijke afscheiding* tussen migranten en de hoofdsamenleving leidt ertoe dat sociaal vertrouwen afneemt (Rapp, 2016). Deze afscheiding wordt ‘polarisatie’ genoemd (Geldof, 2013). Als gevolg van etnische competitie voelen verschillende etnische groepen zich niet tot elkaar aangetrokken, waardoor zij geen gedeelde ervaringen hebben en de vervreemding verder toeneemt (Putnam, 2007).

3.1.2 Trade theory

Micheal O'Connell (2011) spreekt, net als Olzak (2013), over concurrentie in zijn *trade theory*. Deze theorie houdt in dat hoogopgeleiden uit de ontvangende samenleving vaker openstaan voor migranten dan laagopgeleiden. Doordat migranten veelal laagopgeleid zijn. Laagopgeleide inwoners van de ontvangende samenleving krijgen daardoor te maken met een concurrentiestrijd, omdat immigranten meestal bereid zijn om tegen een lager loon hetzelfde werk te doen. Hoogopgeleiden autochtonen ervaren deze concurrentie niet. Er is een soort 'ruil' van laagopgeleide werknemers. Hierbij speelt de onzekerheid over de sociaaleconomische positie een belangrijke rol. Echter, vond hij geen bewijs voor het voelen van anti-immigratie sentimenten onder hoogopgeleiden wanneer de migranten ook hoogopgeleid waren. Dit is te verklaren doordat het zijn van hoogopgeleid niet afdoende is om te kunnen concurreren met hoogopgeleiden in Nederland (O'Connell 2011). Deze theorie contrasteert met de bevindingen van Akay, Constant en Giulietti (2014). Zij zijn één van de weinigen die de impact van immigratie op het welzijn van de ontvangende omgeving hebben onderzocht. Uit het onderzoek blijkt dat bijvoorbeeld de levenstevredenheid hoger is bij beide groepen, wanneer immigratie plaatsvindt.

3.1.3 Menselijk- en maatschappelijk beeld

Het menselijk- en maatschappelijk beeld van leden van de ontvangende samenleving kan tevens een rol spelen bij het ontstaan van sentimenten die heersen ten aanzien van migranten. Overkoepelend wordt in wetenschappelijke literatuur gesproken over het 'anti-immigratie sentiment', echter zien Meuleman, Davidov en Billiet (2009) een verandering plaatsvinden. Sinds 2002 is het aantal migranten sterk toegenomen, waardoor Europa steeds meer te maken kreeg met migranten. Deze kennismaking zorgt voor een afname van angst ten opzichte van migranten. Hier tegenover staat de angst voor de 'etnisch ander' (Schinkel, 2008). Men is sinds de gebeurtenissen van 9/11 bijvoorbeeld huiverig ten aanzien van nieuwkomers. Dit kan leiden tot het niet worden opgenomen door de samenleving. Haubert en Fussell (2006) laten in hun artikel specifieke kenmerken zien voor mensen met pro-immigratie sentimenten. Mensen met een kosmopolitisch wereldbeeld, links-progressieven, hebben volgens hen een hoger tolerantieniveau ten aanzien van migranten. Uit hun onderzoek blijkt dat vooral blanke inwoners die hoogopgeleid zijn en die een tijd in het buitenland hebben gewoond toleranter zijn voor immigranten dan mensen zonder deze kenmerken.

3.2 Motieven

Naast opvattingen die leven ten aanzien van vluchtelingen en de bijbehorende sociale processen kunnen ook in- en extrinsieke motieven ertoe leiden dat men kiest om zijn of haar bijdrage te leveren aan de situatie van statushouders.

3.2.1 Intrinsieke motivatie

Wilson en Musick (1999) stellen dat vrijwilligerswerk bijdraagt aan het vergroten van interpersoonlijk vertrouwen, het opbouwen van empathisch vermogen en toleranter zijn ten aanzien van derden. Deze motieven zijn volgens Finkelstien (2009) in te delen als intrinsieke

motivatie. De piramide van Maslow wordt gebruikt als model voor het ordenen van interne behoeftes (Finkbeiner, Schau, Lehmann & Traverso, 2010). De piramide bestaat uit vijf lagen. De lagen staan voor de verschillende behoeftes die mensen hebben en wanneer wordt voldaan aan alle vijf de lagen is bevrediging bereikt. Van onder naar boven ziet de piramide er als volgt uit: “lichamelijke behoeften”, “behoefte aan veiligheid”, “behoefte aan sociale contacten”, “behoefte aan waardering/erkenning” en “zelfontplooiing” (Bjerneld, Lindmark, McSpadden & Garrett, 2006). Verschillend onderzoek is gedaan naar het doen van vrijwilligerswerk aan de hand van de behoeftepiramide van Maslow. Bjerneld et al. (2006) concluderen dat men besluit om over te gaan tot het doen van vrijwilligerswerk wanneer aan alle lagen, behalve de bovenste laag (zelfontplooiing), van de piramide is voldaan. Volgens de auteurs ontstaat deze drang naar zelfontplooiing doordat men zich verveelt en dat aan nagenoeg alle behoeftes is voldaan. Bij zelfontplooiing gaat het vaak om het opdoen van nieuwe ervaringen en vaardigheden. Denk hierbij aan het ontmoeten van andere culturen en hen wegwijs maken in de nieuwe vestigingsplaats. Daarnaast speelt het ook een rol dat vrijwilligers creatiever worden. Zij werken in een omgeving die nieuw is voor hen. Deze verandering vraagt om aanpassingsvermogen. Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Bekkers (2004). Vrijwilligers die werken met verschillende doelgroepen geven aan dat het opdoen van levenservaring en het aanleren van nieuwe vaardigheden de belangrijkste redenen waren om te participeren als vrijwilliger. Deze bevinding zal worden afgezet tegen vrijwilligerswerk op het gebied van statushouders om te ontdekken of de doelgroep van vrijwilligerswerk invloed heeft op de motivatie.

3.2.2 Extrinsicieke motivatie

Naast intrinsieke bestaat ook extrinsieke motivatie. Extrinsicieke motivatie is verbonden aan externe aspecten. Denk hierbij aan carrièreambities. Vrijwilligerswerk staat bijvoorbeeld goed op het cv (Finkelstien, 2009). Bekkers (2004) verwoordt dit motief als ervaringen opdoen die nuttig zijn voor later. Dit is een veelgenoemd motief om voor vrijwilligerswerk te kiezen in de vrijwilligerspopulatie die hij onderzocht.

Een andere extrinsieke motivatie is het referentiekader. Dit kader hangt nauw samen met persoonlijke overwegingen. Volgens Hustinx en Lammertyn (2003) zijn dit prikkels van buitenaf om vrijwilliger te worden, afhankelijk van persoonlijke ervaringen. En dus dient men persoonlijk getriggerd te worden. Het onderzoek van Kühnlein en Mutz (1999) laat zien dat wanneer men in contact komt met een voorheen vreemde groep er een bepaalde klik kan ontstaan. Dit proces van een positieve(re) houding krijgen ten aanzien van een andere groep wordt in de literatuur de ‘contacthypothese’ genoemd (Gierveld, 2015). Deze klik heeft voor respondenten in het onderzoek van Kühnlein en Mutz (1999) geleid tot motivatie om vrijwilligerswerk te starten. Op welk gebied men actief wordt is afhankelijk van de affiniteit met een bepaalde doelgroep. Deze affiniteit kan ontstaan door een gedeelde ideologie, geloofsovertuiging of deel uitmaken van een collectieve identiteit (Hustinx & Lammertyn, 2003).

3.3 Empowerment

Tegenover de motieven om zelf beter te worden van vrijwilligerswerk staat het begunstigen van de doelgroep. Volgens Van Regenmortel (2009) is empowerment het paradigma om maatschappelijk kwetsbare groepen bij te staan. Statushouders bevinden zich in een afhankelijkheidspositie. Door in te zetten op empowerment wordt hun individuele, sociale en maatschappelijke kwetsbaarheid aangepakt (Van Regenmortel, 2009). Uit het onderzoek van Behnia (2012) komt naar voren dat vrijwilligers voldoening halen uit de ondersteuning van vluchtelingen. Bijvoorbeeld op het gebied van kennismaking met de nieuwe cultuur, maar ook het leren van de taal. Door hierbij te ondersteunen kan worden gezorgd voor minder afhankelijkheid, waardoor vluchtelingen steeds zelfstandiger deel kunnen uitmaken van de nieuwe samenleving. Volgens Khamphakdy-Brown et al. (2005) is de intensiteit van de ondersteuning afhankelijk van geslacht. Uit hun onderzoek blijkt dat vrouwen meer ondersteuning behoeven dan mannen.

Vluchtelingen voorzien van empowerment heeft volgens de respondenten van Tomlinson en Egan (2002) als achterliggende reden dat vluchtelingen van waarde kunnen zijn voor de nieuwe samenleving. In hun artikel stellen zij dat vluchtelingen verschillende kwaliteiten en talenten bezitten. Door deze op de juiste manier te stimuleren kunnen deze talenten uiteindelijk worden ingezet op de Nederlandse arbeidsmarkt. Een bijkomend voordeel is dat wanneer vluchtelingen gesetteld zijn in hun nieuwe omgeving, deze ex-vluchtelingen vrijwilliger worden om landgenoten te helpen integreren (Behnia, 2012). Hun belangrijkste motivatie is dat zij volledig op de hoogte zijn van de situatie waarin de vluchteling zich bevindt. De eenzaamheid en afhankelijkheid wordt daardoor sneller weggenomen dan door ondersteuning van niet ex-vluchtelingen.

3.4 Faciliteren vanuit de overheid

De literatuur laat verschillende motieven zien die vrijwilligers aansporen om actief te worden. Vanuit overheden wordt ook ingezet op de activatie van vrijwilligers en het stimuleren van de uitkomsten van dit werk. Hustinx en Lammertyn (2003) stellen dat het referentiekader is veranderd in de moderne welvaartsstaten, waar Nederland er één van is. Steeds meer heerst een gevoel dat men "goed moet doen". Kenny, McNevin en Hogan (2008) concluderen uit hun onderzoek dat overheden niet inzetten op vrijwilligers, maar dat wordt ingezet op actief burgerschap. Mutchler, Burr en Caro (2003) zien dat vooral ouderen actief worden wanneer zij hun werkzame periode hebben afgesloten. Hierin geldt het investeren in mensen met minder mogelijkheden als belangrijkste motivatie om het werk onbetaald te doen. Day en Develin (1998) noemen dit investeren in *human capital*. Inzetten op dit menselijk kapitaal zorgt ervoor dat vrijwilligers voldoening uit het werk halen, maar ook voor een stijging van het jaarlijks inkomen van de doelgroep. Voor maximale bijdrage aan de situatie van de doelgroep worden vrijwilligers ondersteund door betaalde professionals. Zo wordt voorkomen dat ondeskundigheid van vrijwilligers de overhand krijgt (Hustinx & Lammertyn, 2003).

3.5 Conclusies op basis van de literatuur

De literatuur laat zien dat activatie van vrijwilligers gebaseerd kan zijn op verschillende factoren:

1. Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals het ontstaan van angst en afscheiding ten opzicht van nieuwkomers. Dit kan werken als een oproep tot het laten zien van een tegenreactie.
2. Intrinsieke en extrinsieke motivatie, welke ervoor zorgen dat de vrijwilligers zelf begunstigd worden naar aanleiding van het doen van vrijwilligerswerk.
3. Een ander helpen in de strijd tegen afhankelijkheid door statushouders hulp te bieden bij het aanleren van noodzakelijke competenties.
4. Het inzetten op actief burgerschap door de overheid.

4. Onderzoeksmethodologie

Dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeksmethode die is gebruikt om dit onderzoek naar motieven en perspectieven van vrijwilligers ten aanzien van het integratieproces van statushouders vorm te geven.

4.1 Data

Dit onderzoek richt zich hoofdzakelijk op vrijwilligers. Allereerst werd gestart met het analyseren van verschillende beleidsdocumenten ten aanzien van de opvang en integratie van statushouders. De analyse leverde input voor de gestelde vragen gedurende interviews.

Als aanvulling op deze analyse werden enkele beleidsmedewerkers geïnterviewd. Deze combinatie leidde ertoe dat helder was hoe het beleid omtrent statushouders is ingericht. Om de motieven van de vrijwilligers te kunnen plaatsen was de context van beleid rondom statushouders van belang. Dit is de reden dat is gekozen om beleidsmedewerkers onderdeel te maken van het onderzoek. In totaal is gesproken met 14 respondenten. Deze bestonden uit zes vrijwilligers die aangesloten zijn bij een klein particulier initiatief, vijf vrijwilligers van VluchtelingenWerk Den Haag en drie beleidsmakers, zodat iedere groep voldoende vertegenwoordigd wordt in het onderzoek.

4.2 Data-analyse

Dit onderzoek heeft gebruikgemaakt van een inductieve onderzoeksmethode. Dit betekent dat theorievormend tewerk is gegaan. Gedurende het onderzoek werd niet vastgeklampt aan een bepaald denkbeeld, maar het onderzoeksveld werd met een open en beschrijvende blik bekeken (Lanen, 2010). Door gebruik te maken van semigestructureerde interviews (met bijbehorende topiclijsten) werd de blik meer open gehouden, waardoor respondenten niet een kant op geleid werden (Swanborn, 2010). Een bijkomend voordeel van een topiclijst is dat deze manier van interviewen redelijk flexibel is. Zo kon ruimte worden gelaten voor relevante aspecten waar voorafgaand aan het interview niet aan is gedacht.

Tijdens de interviews is gestreefd naar theoretische verzadiging en verdichting, wat betekent dat een volgend interview geen nieuwe relevante informatie zou bevatten, anders dan uit voorgaande interviews duidelijk werd (Hak, 2007). Zodra verzadiging plaatsvond kon worden overgegaan op de analyse van interviewuitkomsten. De interviews zijn getranscribeerd, waarna coderen, opdelen en labelen volgde. Daarna werden op basis van patronen uit de data centrale motieven en handelingsperspectieven van vrijwilligers gedestilleerd die vervolgens in hun bredere maatschappelijke en beleidscontext zijn geplaatst. Hiervoor is gekozen zodat de data en verschillende invalshoeken met elkaar vergeleken kunnen worden.

4.3 Selectie van de twee onderzoekscasussen

In Den Haag zijn 135.000 vrijwilligers actief. Volgens de gemeente Den Haag zijn vrijwilligers onmisbaar in een *“gezonde, sportieve, betrokken en zorgzame stad”* (www.denhaag.nl). Hieronder vallen ook vrijwilligers die statushouders ondersteunen bij het leren van de Nederlandse taal, fungeren als vertrouwenspersoon en hulp bieden bij kennismaking met de Nederlandse samenleving (Gemeente Den Haag, 2015). Statushouders zijn vluchtelingen die in het bezit zijn van een (tijdelijke) verblijfsvergunning. In dit onderzoek worden twee vrijwilligersinitiatieven op het gebied van ondersteuning van deze statushouders onderzocht. Het verschil tussen beide initiatieven is de omvang. Hiervoor is gekozen zodat onderzocht kon worden of de omvang van de vrijwilligersorganisatie een rol speelt bij de ondersteuning van statushouders en de betrokkenheid bij overheidsbeleid. Vanwege de eenvoudige herleidbaarheid van de respondenten wordt de naam van het kleine particuliere initiatief niet genoemd. Dit particuliere initiatief organiseert allerlei activiteiten voor statushouders. Dit loopt uiteen van sportdagen voor statushouderkinderen gecombineerd met Nederlandse kinderen tot het ondersteunen van statushouders die werk zoeken, willen studeren of informatie willen over activiteiten in Nederland. Op deze manier proberen zij hen te helpen integreren in de Nederlandse samenleving.

Het tweede initiatief is VluchtelingenWerk Den Haag. Deze organisatie helpt ook statushouders in de regio Den Haag met het opbouwen van een nieuw bestaan. Zo wordt hulp geboden door middel van maatschappelijke- en juridische begeleiding, advies en belangenbehartiging (www.VluchtelingenWerk.nl).

Naast vergelijking van de twee type vrijwilligersinitiatieven is inzicht verkregen in de beleidscontext rond de opvang en integratie van statushouders in de regio Den Haag. De drie beleidsmedewerkers die zijn geïnterviewd zijn betrokken bij het beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van statushouders. Voorafgaand is contact gelegd met een contactpersoon binnen deze gemeente, vervolgens konden via hem anderen benaderd worden. Doordat gebruik is gemaakt van deze drie bronnen (leden van twee vrijwilligersinitiatieven en beleidsmedewerkers) kon geschetst worden waarmee vrijwilligers(initiatieven) te maken krijgen tijdens hun werkzaamheden. Op deze manier konden verschillende aspecten die raakvlak hebben met de motivatie om vrijwillig een actieve bijdrage te leveren in het integratieproces van statushouders onderzocht worden.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit de interviews besproken. Allereerst zal de beleidscontext omtrent statushouders worden behandeld, waarna de geanalyseerde handelingsperspectieven en motieven zullen volgen. Tot slot zullen de handelingsperspectieven worden afgezet tegen de bredere maatschappelijke- en beleidscontext.

5.1 Beleidscontext rond de opvang en integratie van statushouders in Den Haag

5.1.1 Het verschil tussen lokaal en nationaal beleid

De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor de opvang van alle mensen die naar Nederland vluchten. Wanneer men in Nederland is aangekomen wordt men opgevangen in asielzoekerscentra (AZC). De Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) controleert of men op basis van gegronde redenen is vertrokken uit eigen land. Wanneer dit niet het geval is zal de asielzoeker worden teruggestuurd naar het land van herkomst. In deze situatie krijgen gemeenten binnen Nederland niet te maken met vluchtelingen. Mocht de IND goedkeuring geven aan de vluchtelingen dan worden zij “statushouder” (Gemeente Den Haag, 2015). Dit is iemand die in het bezit is van een verblijfsvergunning. Op basis van het inwonersaantal in de Nederlandse gemeenten wordt het aantal vluchtelingen verdeeld. Deze verdeling wordt gemaakt door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). In het jaar 2016 werd door COA bepaald dat de gemeente Den Haag (502.055 inwoners) 2150 statushouders moest opvangen. Deze groep bestaat voor het grootste gedeelte uit Syriërs, gevolgd door Eritreeërs. De meerderheid van de statushouders heeft een leeftijd tussen de 18 en 39 jaar en in 70% van de gevallen gaat het om mannen. Zodra een woning voor statushouders beschikbaar is begint de reis van het AZC naar de nieuwe verblijfplaats.

Op landelijk niveau zet COA samen met de Rijksoverheid de lijnen uit, maar zodra het AZC verlaten wordt en statushouders hun intrede doen in bijvoorbeeld Den Haag verschuift de verantwoordelijkheid van het Rijk naar de gemeente (Gemeente Den Haag, 2015). Door decentralisatie krijgen gemeenten steeds meer verantwoordelijkheden. Dit betekent dat zij zelf beleid maken ten aanzien van statushouders. De manier waarop men omgaat met de komst van statushouders in Den Haag wordt “de Haagse aanpak” genoemd (Gemeente Den Haag, 2015). Hierbij staat centraal dat geen tijd te verliezen is om van opvang naar integratie te gaan. Dit tracht men te bereiken door gelijktijdig in te zetten op huisvesting, taalbeheersing, opleiding en werk. De achterliggende gedachte van deze aanpak is dat de beste manier van integreren wordt bereikt door “deel te nemen aan de samenleving”, met als doel om statushouders direct kansen te bieden om hun bijdrage te leveren aan de lokale samenleving waartoe zij behoren.

Het verschil tussen nationaal en lokaal beleid is dus het type verantwoordelijkheid. De Rijksoverheid bepaalt hoeveel vluchtelingen per gemeente opgenomen moeten worden en de gemeente zelf is verantwoordelijk om verder beleid te ontwikkelen. Het lokale beleid ligt dus in het verlengde van het nationale beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van opvang en integratie van vluchtelingen.

5.1.2 Vrijwilligersorganisaties zijn onderdeel van beleidscontext

Om de Haagse integrale aanpak te kunnen verwezenlijken wordt door de gemeente ingezet op vrijwilligers die statushouders kunnen bijstaan in hun integratieproces. In tegenstelling tot particuliere initiatieven worden grote vrijwilligersinitiatieven betrokken bij lokaal en nationaal beleid. VluchtelingenWerk Nederland is bijvoorbeeld een organisatie die vluchtelingen bijstaat zodra zij statushouders zijn geworden en hun intrede doen in de verschillende gemeenten. Deze organisatie is verdeeld over (bijna) alle gemeenten in Nederland. VluchtelingenWerk Den Haag is hier een voorbeeld van. Deze afdeling is onderdeel van gemeentelijke beleid dat gevoerd wordt. Iedere statushouder wordt gedurende drie maanden bijgestaan door minimaal één van de vrijwilligers van VluchtelingenWerk (Gemeente Den Haag, 2015). Diegene ondersteunt bij het regelen van alle praktische zaken op het gebied van huisvesting. Daarna volgen zes tot negen maanden waarbij wordt ingezet op de zelfredzaamheid van statushouders door middel van inzetten op beheersing van de Nederlandse taal, inburgering en participatie. Daarnaast is het mogelijk om via VluchtelingenWerk een (taal)buddy te koppelen aan iedere statushouder. Zo wordt niet alleen vaker Nederlands gesproken, maar kan de statushouder tevens wegwijs gemaakt worden in de gemeente en alle administratieve zaken waar men in Nederland mee te maken krijgt (Gemeente Den Haag, 2015).

5.1.3 Vrijwilligersinitiatieven worden door lokale (of nationale) overheden gefaciliteerd

Doordat VluchtelingenWerk Den Haag onderdeel is van het gemeentelijk beleid dient de kwaliteit en betrouwbaarheid van de vrijwillig geleverde diensten binnen deze organisatie te worden gewaarborgd door de gemeente. Hier ziet de gemeente op toe doordat leden van het management van de organisatie wordt aangenomen en betaald door de gemeente zelf (Gemeente Den Haag, 2015). Deze betaalde krachten zijn eindverantwoordelijk als het gaat om de begeleiding van statushouders. Dit zorgt ervoor dat op verschillende momenten evaluaties zijn met vrijwilligers binnen dit initiatief. Wat leidt tot maximalisatie van de bijdrage van vrijwilligerswerk, zoals Hustinx en Lammertyn (2003) ook laten zien in hun onderzoek. Naast de overheid draagt ook de Postcode Loterij financieel bij aan de organisatie. De loterij doneert geld aan VluchtelingenWerk Nederland en dit wordt vervolgens verdeeld over alle kleinere onderdelen. Naast financiële ondersteuning zorgen regels als de participatiewet, waarbij men werk moet doen voor behoud van uitkering, ervoor dat 'vrijwillige' bijdragen vanuit de samenleving worden gestimuleerd.

Een belangrijk verschil tussen een organisatie die is verweven met gemeentelijk beleid en kleine particuliere stichtingen is de particuliere stichting meer op zichzelf is aangewezen. Voor particulieren verloopt het verwerven van geld via andere kanalen. Zij dienen gebruik te maken van verschillende fondsen die de gemeente Den Haag rijk is. De grootste verstrekker van fondsen aan particuliere initiatieven in de gemeente is Fonds1818. Dit fonds verstrekt donaties tot €3.000. Aan verschillende voorwaarden moet voldaan worden voordat men in aanmerking komt voor een dergelijke donatie. Zo moet het initiatief minimaal drie betrokkenen vrijwilligers hebben, een maatschappelijk doel moet worden ondersteund en

een donatie kan enkel twee maal per initiatief worden aangevraagd (www.fonds1818.nl). De Haagse gemeente hecht waarde aan het ontstaan van initiatieven, daarom wordt getracht de drempel zo laag mogelijk te maken om een initiatief te starten. Donaties helpen hierbij, omdat vaak in het begin de betaalbaarheid van de ideeën lastig blijkt (Gemeente Den Haag, 2015). Vrijwilligers zijn zo belangrijk voor de gemeente dat gemeenteamttenaren stellen dat zonder hen hun beleid nooit uitgevoerd kan worden.

Een ander opvallend punt is dat de particuliere stichting op andere manieren wordt gefaciliteerd dan alleen het ontvangen van geld. De stichting wordt bijgestaan door onder andere ABN-AMRO. De bank levert materialen voor bijvoorbeeld sportdagen die georganiseerd worden door het kleine particuliere vrijwilligersinitiatief. Touringcars worden kosteloos geregeld en de website van de stichting wordt tevens vrijwillig bijgehouden.

5.2 Handelingsperspectieven en motieven die gelden voor vrijwilligers in de ondersteuning van statushouders in Den Haag

Deze handelingsperspectieven zijn op basis van analyse van de interviewdata geformuleerd om verschillen en overeenkomsten van de handelingswijze van vrijwilligers met betrekking tot het bijstaan van statushouders te kunnen onderscheiden. De twee perspectieven zijn het 'empowermentperspectief' en het 'voorwaardelijkperspectief' genoemd. Dit zijn ideaaltypen, wat inhoudt dat vrijwilligers in grote lijnen overeenkomen, maar niet exact aansluiten op de perspectieven. De handelingsperspectieven zullen worden besproken aan de hand van standpunten, ervaringen en kenmerken. De bespreking hiervan is analytisch van aard en dit zal gevolgd worden door een meer beschrijvende bespreking van de motieven van vrijwilligers.

5.2.1 Empowermentperspectief

Het empowermentperspectief zet de afhankelijkheidspositie waarin statushouders zich bevinden centraal. Een vrijwilliger van VluchtelingenWerk Den Haag (70 jaar) geeft dit als volgt weer:

“Als je als vluchteling naar Nederland komt en in onze gemeente (doelend op Den Haag) belandt, dan ben je een werkloze die de taal niet spreekt met een bijstandsuitkering”.

Hiermee legt de vrijwilliger de afhankelijkheidspositie van statushouders bloot. Vrijwilligers van VluchtelingenWerk Den Haag worden ingezet om deze afhankelijkheidspositie zo snel mogelijk de kop in te drukken. De hulp vanuit het empowermentperspectief lijkt geen voorwaarden te stellen aan de statushouders. Echter, zijn verschillende geïnterviewde vrijwilligers binnen deze organisatie kritisch op de aanpak en voornamelijk de duur van de procedure van de IND.

“We gaan duizend mensen controleren om er één uit te halen. Dat geeft stagnatie in de integratie van vluchtelingen, terwijl we juist moeten zorgen dat ze zo snel mogelijk zelf de weg weten hier”. (Vrijwilliger van VluchtelingenWerk Den Haag, 64 jaar)

Hiermee laat de vrijwilliger zien dat de wil om statushouders te voorzien van empowerment groter is dan de angst met betrekking tot het 'gevaar' dat statushouders mogelijk met zich meebrengen. Dit in tegenstelling tot de 'etnisch ander' theorie van Schinkel (2008), waarbij men juist vreest voor onbekenden. Tevens lijken vrijwilligers die redeneren vanuit het empowermentperspectief, zowel vrijwilligers van het particuliere perspectief als van VluchtelingenWerk, niet bang voor het in gevaar komen van hun sociaaleconomische positie. Zij achten het solidariteitsprincipe belangrijker dan eventuele toenemende concurrentie op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt. Bezien vanuit het empowermentperspectief lijkt de trade theorie van O'Connell (2011) niet van toepassing. De hogere gemiddelde leeftijd van de vrijwilligers die redeneren vanuit dit perspectief zou hier een oorzaak voor kunnen zijn. Zij zijn niet meer actief op de arbeidsmarkt, waardoor zij geen concurrentie op dit gebied ervaren. Mutchler et al. (2003) deden de aanname dat ouderen vrijwilligerswerk doen na beëindiging van hun actieve carrière, mijn onderzoek bevestigt dit. Mutchler et al. (2003) geven echter geen inzicht in de opkomst van particuliere initiatieven, waarbij over het algemeen de gemiddelde leeftijd lager ligt.

Tomlinson en Egan (2002) stellen dat het wegnemen van afhankelijkheden als doel heeft dat men een waardevol aandeel kan leveren aan de samenleving, zoals participeren op de arbeidsmarkt. De data laat niet zien dat vrouwen meer ondersteuning verlangen dan mannelijke statushouders. Dit in tegenstelling tot de uitkomsten van het onderzoek van Khamphakdy-Brown et al. (2005). Om toegang te krijgen tot deze arbeidsmarkt lijkt het beheersen van de Nederlandse taal een cruciale rol te spelen (Behnia, 2012). Het empowermentperspectief lijkt goed aan te sluiten op het beleid dat door de gemeente wordt gevoerd. Beiden erkennen het belang van het zo snel mogelijk realiseren van zelfstandigheid.

Het bestaan van draagkracht voor gevoerd beleid door vrijwilligers die vanuit het empowermentperspectief argumenteren lijkt te danken aan eerdere ervaringen met een soortgelijke situatie. Verschillende respondenten hebben (vanwege hun eerdere werk) in het buitenland gewoond. Dit kenmerk is volgens hen zelf dé reden dat zij weten wat belangrijk is en zo snel mogelijk inzetten op zelfstandigheid is daarbij het belangrijkste doel. Doordat vrijwilligers zelf bekend zijn met de situatie waarbij ze zich moeten aanpassen aan een nieuwe cultuur en samenleving zijn zij zich bewust van de uitdagingen van statushouders die zich in Den Haag vestigen. De eigen ervaring heeft hun referentiekader veranderd (Hustinx & Lammertyn, 2003).

Daarnaast lijkt ervaring met eerdere nieuwkomers (gastarbeiders en andere groepen vluchtelingen) een belangrijke reden te zijn om in te zetten op het bekrachtigen van statushouders, zodat statushouders zich niet afzonderen en een eigen samenleving creëren maar juist onderdeel worden van de bestaande samenleving. Zowel vrijwilligers van het particuliere initiatief als beleidsmedewerkers benoemen dat anders gehandeld moet worden ten aanzien van huidige vluchtelingen en statushouders dan het beleid tijdens de komst van nieuwkomers in het verleden.

“We hebben als samenleving gefaald wanneer het ging om Turken en Marokkanen. We dachten dat zij tijdelijk zouden blijven, waardoor geen tot weinig aandacht was om hen goed te integreren. Voor mij geldt deze tekortkoming als extra drijfveer om het nu beter te doen.” (Vrijwilliger particulier initiatief, 50 jaar)

De groep waarop de vrijwilliger doelt, kwam onder andere omstandigheden ons land binnen, waardoor het in die tijd om een andere categorie nieuwkomers ging.

Beleidsmakers komen met het voorbeeld van Somaliërs die hun nieuwe bestemming in Nederland zochten naar aanleiding van ongeregelde toestroom in hun land. Beleidsmedewerker, 45 jaar:

“Zij werden veel te lang met rust gelaten, waardoor veel van hen nu nog de taal niet spreken en 80% van hen in de schuldsanering zit.”

Om deze reden zijn beleidsmakers een andere weg ingeslagen met het “geen tijd te verliezen”-project, waardoor capaciteiten van statushouders (op den duur), zoals Tomlinson en Egan (2002) onderzochten, gebruikt kunnen worden op onder andere de arbeidsmarkt.

Het leren van situaties in het verleden lijkt een belangrijk punt voor zowel particuliere vrijwilligers als gemeenteambtenaren om het hedendaags anders aan te pakken. Inzetten op empowerment, waardoor vluchtelingen worden gedwongen zo snel mogelijk contact te maken met de nieuwe samenleving, lijkt daarvoor de ideale optie.

5.2.2 Voorwaardelijkperspectief

Naast het empowermentperspectief wordt door respondenten ook geredeneerd vanuit een voorwaardelijkperspectief. Ondanks dat geïnterviewde vrijwilligers bereid zijn om naar eigen zeggen *“een steentje bij te dragen aan onze samenleving”* blijft hun visie op toelating en ondersteuning van statushouders kritisch. De meesten zijn niet exact op de hoogte van wat de criteria zijn om mensen in Nederland toe te laten, maar bijna unaniem komt naar voren dat vrijwilligers een streng toelatingsbeleid prefereren. Mensen die vluchten voor hun leven moeten worden opgevangen, maar gelukszoekers zijn niet welkom. Een ander veelgehoord argument in dit onderzoek is dat ook Nederlandse burgers (overheids)hulp kunnen gebruiken, in plaats van alleen statushouders. Deze opvatting grenst aan etnische competitie die door Olzak (2013) beschreven wordt, waarbij men de concurrentie voelt van in dit geval de statushouders. Respondenten met een meer voorwaardelijk handelingsperspectief hebben gemiddeld een lagere leeftijd dan van het empowermentperspectief. Zij lijken bewuster van de concurrentiestrijd die ontstaat met statushouders. Een vrijwilliger van VluchtelingenWerk Den Haag (58 jaar) vertelt:

“Vluchtelingen worden gepamperd. Mensen van buitenaf (doelend op statushouders) krijgen wel een huis en mensen die autochtoon zijn komen lager op de lijst”.

Het idee dat statushouders de (woon)plek innemen van Hagenaars berust volgens de gemeenteambtenaren op een misverstand. De informatie vanuit de gemeente lijkt te kort te

schieten, waardoor constatering door vrijwilligers gedaan worden op basis van verkeerde of onvolledige informatie.

Onder de vrijwilligers die redeneren vanuit het voorwaardelijkperspectief heerst een gevoel van afscheiding tussen nieuwkomers en de 'oorspronkelijke' inwoners van de stad. Zij verwoorden dit gevoel als polarisatie. Aas en Bosworth (2013) noemen dit de angst tussen "wij" en "zij". Dit willen de vrijwilligers voorkomen, maar hierbij geldt dat ook statushouders hun best moeten doen. Zo vertelt een vrijwilliger van het particuliere initiatief (23 jaar):

"Ik ben bereid om statushouders te helpen waar ik kan, maar dan moet ik wel het idee hebben dat zij ook hun best doen. Ik vind het bijvoorbeeld onbegrijpelijk dat als iemand al twee jaar in Nederland is diegene geen woord Nederlands spreekt".

Voor twee vrijwilligers van VluchtelingenWerk geldt dat zij vrijwilligerswerk doen voor behoud van uitkering. Zo vertelt een respondent (vrijwilliger bij VluchtelingenWerk Den Haag, 61 jaar):

"Ik vind het prima om iets terug te doen voor mijn uitkering. Ik vind het niet meer dan normaal eigenlijk."

Een tegenprestatie voor een bepaalde dienst, vergoeding of service vinden de vrijwilligers er blijkbaar bij horen, maar dit verwacht het voorwaardelijkperspectief ook van statushouders. De verantwoordelijkheid om te voorkomen dat nieuwkomers zich nauwelijks verdiepen in de samenleving waarin zij terechtkomen, ligt volgens de respondenten dus zowel bij de ontvangende samenleving als bij de statushouders. Aan leden van de samenleving de taak om integratie te stimuleren en te bevorderen, maar wel met bereidwilligheid en enige toewijding vanuit de doelgroep.

Gemeenschappelijk hebben vrijwilligers binnen de handelingsperspectieven de wil om hun bijdrage te leveren aan vluchtelingen. Alleen de (rand)voorwaarden die hieraan ten grondslag liggen verschillen. Op het gebied van opleidingsniveau is geen algemene trend te zien. Wel is sprake van een grote verscheidenheid. Deze bevinding contrasteert met het onderzoek van Haubert en Fussell (2006) waarin wordt gesteld dat vrijwilligers veelal hoogopgeleid zijn. Wanneer alleen gefocust wordt op het opleidingsniveau van het particuliere initiatief, is hun theorie wel van toepassing. Deze vrijwilligers zijn allen namelijk hoogopgeleid. Het opleidingsniveau blijkt in tegenstelling tot leeftijd, geen rol te spelen bij het ervaren van concurrentie ten aanzien van statushouders.

5.2.3 Motieven om actief te worden (en te blijven)

De motieven om als vrijwilliger actief te worden (en te blijven) worden los en meer beschrijvend besproken. Dit vanwege het gegeven dat veel overeenkomsten te zien zijn in de motivatie die ten grondslag ligt aan de twee handelingsperspectieven op het gebied van beeldvorming, beleidsvoering, ervaring met het wonen in het buitenland en persoonlijke doelen.

Beeldvorming

Het sentiment dat volgens alle respondenten in Nederland vanaf 2015, de periode dat de grootste stroom vluchtelingen naar Europa kwam, leeft is negatief. Dit was voor veel respondenten vanuit zowel het empowerment- als het voorwaardelijkperspectief een trigger om als tegenbeweging vluchtelingen juist wel te helpen. Media worden in ieder interview genoemd als oorzaak voor het ontstaan van negatieve sentimenten ten aanzien van vluchtelingen. Vrijwilligers en gemeenteambtenaren zien media als (lokale) tv-programma's, kranten, journalisten en sociale media. Het wordt verweten dat zij een verdienmodel hebben waarbij zoveel mogelijk verkocht moet worden, waardoor alleen aandacht wordt geschonken aan extreme gevallen.

“Mensen die eigenlijk psychotische ideeën hebben, die gebaseerd zijn op aantoonbare onzin, worden door de media neergezet als bezorgde burgers. Ze zijn helemaal niet bezorgd. Het zijn gewoon mensen met een beperkte visie” (Vrijwilliger VluchtelingenWerk Den Haag, 58 jaar).

Het algemene beeld dat door de media wordt geuit is volgens alle respondenten geen weergave van de werkelijkheid. Een duidelijke scheiding is te zien wat betreft traditionele media en nieuwere media (sociale media). Traditionele media (kranten en journaals op televisie) verspreiden volgens de respondenten vaak een negatief verhaal, waardoor het negatieve sentiment bij het publiek versterkt wordt. Daar tegenover is op sociale media (bijvoorbeeld Facebook en Instagram) meer aandacht voor positieve berichten ten aanzien van vrijwilligers (initiatieven). Ook de Rijksoverheid is hiervan op de hoogte. Vanuit deze landelijke overheid is een initiatief ontstaan waarbij elke dag een 'succesverhaal' wordt geüpload op Facebook. Op deze manier proberen ambtenaren de kracht van vluchtelingen te laten zien en wat zij kunnen bijdragen aan onze samenleving. Door de opkomst van het internet is de beïnvloedbaarheid van zowel positieve als negatieve sentimenten volgens vrijwilligers toegenomen, zoals een vrijwilliger van VluchtelingenWerk Den Haag (64 jaar) aangeeft:

“Als je vroeger mensen wilde overtuigen moest je handgeschreven posters maken en vervolgens door de hele stad ophangen, maar nu kan iedereen met iedereen communiceren, dat komt door de komst van internet. Mensen kunnen heel makkelijk hun mening verkondigen.”

Een mening kan vandaag de dag eenvoudiger wereldkundig gemaakt worden, stellen respondenten. Tegenstanders vinden elkaar makkelijker, waardoor die groep snel groeit.

Ervaring met wonen in het buitenland

Vrijwilligers uit zowel het empowermentperspectief als het voorwaardelijkperspectief delen de motivatie die zich kenmerkt door kennis te hebben gemaakt met andere landen, culturen, geloven en gebruiken. Het tolerantieniveau ten aanzien van nieuwkomers in de samenleving is daardoor hoger (Haubert & Fussell, 2006). Al had men verschillende redenen om naar andere landen te reizen, men heeft een soortgelijke ervaring die zij delen. Desbetreffende respondenten hebben naar eigen zeggen het gevoel dat ze hebben meegemaakt 'anders' te

zijn, *“om als buitenstaander ergens te vestigen waar niet iedereen op jouw komst zit te wachten”*. De eigen ervaring van vrijwilligers lijkt hen te leren dat hulp vanuit de samenleving waarin zij toe willen treden van essentieel belang is om het gevoel te krijgen dat men wordt opgenomen. Ondanks dat vrijwilligers zelf geen vluchtelingen waren, moesten zij zich aanpassen aan de nieuwe omgeving. Hulp van anderen (destijds aan henzelf) lijkt de vrijwilligers aan het denken te hebben gezet, waardoor het lijkt alsof zij zich verplicht voelen om nu de mensen te helpen die in hun samenleving willen integreren. Dit ‘schuldgevoel’ uit zich op verschillende manieren. Een aantal vrijwilligers vertelt verhalen over de tijd dat zij in het buitenland woonden, zodat een soort herkenning plaatsvindt bij de statushouder. Anderen zetten hun (in die tijd opgedane) ervaringen in om de statushouders te helpen, bijvoorbeeld door het spreken van het Arabisch. Deze ervaring heeft hun wereldbeeld veranderd, waardoor meer begrip is ontstaan voor de situatie waarin statushouders zich bevinden.

Beleidsvoering geen trigger

Bijna iedere vrijwilliger is slecht op de hoogte van het gevoerde nationale- en lokale beleid. Voor hen is de manier waarop beleid is ingericht geen reden om actief te worden als vrijwilliger.

“Over beleid moet je me echt niets vragen, daar ben ik totaal niet van op de hoogte. Dat interesseert mij niet.” (Vrijwilliger particulier initiatief, 23 jaar).

Voor vrijwilligers lijkt de activatie vanuit de overheid niet een doorslaggevende reden om actief te worden als vrijwilliger. Andere onderdelen van vrijwilligerswerk lijken meer aandacht te krijgen van de vrijwilligers, zoals de manier waarop vrijwilligerswerk bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling.

Persoonlijke doelen

In ieder interview komt naar voren dat vrijwilligers naast ondersteuning van statushouders ook persoonlijke doelen willen verwezenlijken, waardoor beiden (ontvangende samenleving en de statushouders) positieve ontwikkelingen doormaken. Dit is overeenkomstig aan het onderzoek van Akay et al. (2014). Wilson en Musick (1999) noemen persoonlijke ontwikkeling in hun onderzoek. Wanneer men op basis van deze motivatie vrijwilligerswerk doet is dit volgens hen te duiden als een poging tot zelfontplooiing. Zo stelt een vrijwilliger van het particuliere initiatief (55 jaar): *“Vrijwilligerswerk doe je ook voor jezelf hoor, het is niet alleen maar altruïsme”*. Bij zelfontplooiing staat de eigen ontwikkeling van vrijwilligers centraal.

“Het contact met andere sociale klassen, culturen, gebruiken en tradities leidt tot een verbreding van mijn persoonlijke visie en niet alleen op het gebied van vluchtelingen en hun opvang.” (Vrijwilliger VluchtelingenWerk Den Haag, 70 jaar).

Door het werk met statushouders zijn vrijwilligers onlosmakelijk verbonden met andere sociale klassen, culturen, gebruiken en tradities. Uit interesse en beleefdheid gaat het merendeel geregeld langs bij statushouders die hen uitnodigen voor bijvoorbeeld

verjaardagen en geboortes. De respondenten geven aan dat voor hen dit sociale contact belangrijk is. Daarnaast doen vrijwilligers steeds meer kennis op met betrekking tot de totale situatie van statushouders. Dit inzicht leidt ertoe dat men vluchtelingen beter begrijpt, waardoor betere begeleiding mogelijk lijkt. Doordat statushouders ook buiten hun integratieactiviteiten betrokken raken bij leden van de ontvangende samenleving zal naar verwachting hun integratieperiode sneller verlopen.

5.2.4 Coping met negatieve sociale reacties

Bedreigingen

De hulp aan statushouders wordt door mensen uit de omgeving van vrijwilligers op verschillende manieren opgevat. Opvallend is dat negatieve reacties door nagenoeg alle geïnterviewde vrijwilligers worden ervaren.

“Mensen praten in hun sociale omgeving niet of nauwelijks over hun vrijwilligerswerk hier (refererend aan VluchtelingenWerk Den Haag), omdat zij weten dat het bij mensen in het verkeerde keelgat kan schieten. Wat vroeger als rechtse mening gezien werd, is steeds meer gemeengoed geworden.” (Vrijwilliger VluchtelingenWerk Den Haag, 67 jaar)

Door de komst van een politieke partij als de PVV worden rechts-populistische uitspraken steeds meer geaccepteerd, volgens de respondenten. Deze reacties lopen uiteen van het onderwerp tijdens verjaardagen mijden tot uitgescholden worden op sociale media (Facebook). Nadat de uitzending van “Nederland verhuist” was afgelopen waarin een respondent hielp bij de verhuizing van een bevriende statushouder, kreeg zij de volle laag van een onbekende via Facebook. Deze man was het oneens met de manier waarop zij vluchtelingen bijstaat. Na te zijn uitgemaakt voor rotte vis heeft de respondent de man geblokkeerd op Facebook en heeft zij dit voorval gemeld bij de werkgever van de man. De werkgever liet echter in het midden of de actie gevolgen zal hebben. Dit voorval heeft ertoe geleid dat de respondent het vrijwilligerswerk strikt gescheiden houdt van andere activiteiten, zoals werk, kinderen en het persoonlijke Facebookprofiel. Ook wordt naar aanleiding van het incident de wijkagent geïnformeerd wanneer het vrijwilligersinitiatief een activiteit organiseert.

Een andere manier van reageren op het doen van vrijwilligerswerk werd zichtbaar op een activiteit van het particuliere initiatief. Tijdens de sportdag die het initiatief organiseerden voor kinderen van statushouders weigerde de barman (fanatiek PVV-lid) om die bewuste dag zijn werk te doen. Hij verafschuwt het werk dat vrijwilligers doen en weigert op alle mogelijke manieren om hieraan bij te dragen. Dit heeft verschillende keren tot ruzie geleid tussen de barman en de vrijwilligers.

Op verschillende manieren krijgen de geïnterviewde vrijwilligers van beide vrijwilligersinitiatieven dus te maken met negatieve reacties. Dit leidt er over het algemeen toe dat zij zich terughoudend opstellen als het gaat om vertellen over hun vrijwilligerswerk. Opvallend is echter dat negatieve reacties niet hebben geleid tot het stoppen met het vrijwilligerswerk. Vrijwilligers lijken de redenen om vrijwilligerswerk te doen zwaarder te laten wegen dan de negatieve reacties die ze ervaren.

5.3 Handelingsperspectieven en bredere maatschappelijke- en beleidscontext

Discussie over de komst van vluchtelingen naar Nederland is onlosmakelijk verbonden met de discussie of Europa de landsgrenzen moet sluiten voor de komst van meer vluchtelingen. De twee uitersten in deze discussie zijn het perspectief om Europa 'te sluiten' en het empowermentperspectief. Het voorwaardelijkperspectief lijkt in deze discussie een tussenpositie in te nemen. Dit perspectief ziet het sluiten van grenzen niet als optie, maar er moet wel strenger worden toegezien op de toelating van mensen. Dit vanwege de angst voor de komst van mensen met slechte bedoelingen. Respondenten geven aan dat zij dusdanig veel waarde hechten aan de manier waarop wij in Nederland leven dat dit zoveel mogelijk beschermd moet worden, zelfs als dit ten koste gaat van (onschuldige) mensen die Nederland niet binnenkomen vanwege het feit dat zij niet voldoen aan de strengere eisen. Zoals eerder is aangegeven leeft het standpunt *“we willen vluchtelingen wel helpen, maar niet zomaar iedereen die naar ons land komt”* onder de respondenten met het voorwaardelijkperspectief.

Bij respondenten die redeneren vanuit het empowermentperspectief lijkt hun basishouding te zijn dat alle vluchtelingen/statushouders die hulp behoeven geholpen moeten worden. Echter wordt door hen erkend dat niet iedereen geholpen kan worden, waardoor zij ook regulatie met betrekking tot het binnenkomen van Nederland logisch vinden. De twee verschillende kanten van dezelfde discussie grenzen tevens aan de het solidariteitsprincipe van beide perspectieven. Het empowermentperspectief lijkt een solidariteitsgevoel te hebben ten aanzien van de veiligheid van mensen wereldwijd. Het feit dat het algemene gevoel onder Nederlanders heerst dat men niet openstaat voor de komst van vluchtelingen lijkt voor hen een extra motivatie te zijn om zich wel in te zetten voor deze afhankelijkheidsgroep. Hiermee wordt niet gesteld dat het voorwaardelijkperspectief geen solidariteit ervaart, maar zij lijken dit op een ander niveau te beleven. Het voorwaardelijkperspectief focust zich meer op de solidariteit binnen Nederland. Zij geven aan dat de situatie onder Nederlanders aandacht verdient alvorens buitenstaanders geholpen moeten worden. Voor aanhangers van het voorwaardelijkperspectief is blijkbaar een volgorde van belangrijkheid van toepassing in deze situatie.

6. Conclusie en discussie

6.1 Conclusie

Middels dit onderzoek zijn motieven en handelingsperspectieven van vrijwilligers die statushouders bijstaan gedurende hun integratieproces in Den Haag in kaart gebracht. De vraag die tijdens het onderzoek centraal staat luidt als volgt:

“Vanuit welke motieven en perspectieven handelen vrijwilligers van VluchtelingenWerk Den Haag en een klein particulier initiatief rond de opvang en integratie van statushouders in Den Haag en hoe verhouden deze zich tot de maatschappelijke- en beleidscontext rond dit thema?”

6.1.1 Handelingsperspectieven, motieven en kenmerken van vrijwilligers

Uit dit onderzoek komt naar voren dat vrijwilligers verschillende standpunten hebben ten aanzien van de ondersteuning van statushouders in Den Haag. Door middel van analyse van de interviewdata zijn twee handelingsperspectieven onderscheiden:

1. Het *empowermentperspectief*. Hierbij staat het realiseren van onafhankelijkheid van statushouders centraal. Door hen zo snel mogelijk te betrekken bij de, voor hen, nieuwe samenleving wordt geanticipeerd op problemen uit het verleden met eerdere nieuwkomers. Dit gebeurt door middel van het leren van onze regels, gebruiken en de Nederlandse taal. Hulp vanuit dit perspectief gebeurt zonder voorwaarden te stellen aan de statushouders.
2. Het *voorwaardelijkperspectief*. Hierbij is men bereid statushouders te helpen, maar men wil daar volledige toewijding voor terug. Ondanks dat er begrip is voor de situatie van statushouders, moet niet voorbij gegaan worden aan de hulp die autochtone Nederlanders behoeven.

Eerder onderzoek heeft aangetoond dat immigratie voor zowel de ontvangende samenleving als voor de immigranten zorgt voor een positief ontwikkeling ten aanzien van het welzijn van beide groepen (Akay et al., 2014). Dit onderzoek sluit daarop aan. Wanneer men redeneert vanuit het empowermentperspectief, waarbij statushouders aan minder voorwaarden hoeven te voldoen, kunnen zij relatief snel participeren in de samenleving. De ontvangende samenleving kan dus eerder van hun kwaliteiten op de arbeidsmarkt genieten. Het voorwaardelijkperspectief voorziet hier echter een probleem. Dit handelingsperspectief houdt meer rekening met de concurrentiestrijd die dit oplevert. Deze strijd wordt in de literatuur ook wel ‘etnische competitie’ genoemd. De strijd om hetzelfde goed tussen twee of meer etnische groepen (Olzak, 2013). In dit onderzoek komt vooral de strijd om woonruimte naar voren. Statushouders pakken de woningen van autochtonen af. Vooral laagopgeleiden hebben hier last van volgens Haubert & Fussel (2006). Dit komt niet overeen met dit onderzoek. Het voorwaardelijkperspectief kenmerkt zich niet door een laagopleidingsniveau van vrijwilligers. Echter, lijkt leeftijd van vrijwilligers wel een rol te spelen. De gemiddelde leeftijd van vrijwilligers die redeneren vanuit het empowermentperspectief ligt hoger (pensioengerechtigdeleeftijd gepasseerd) dan van het voorwaardelijkperspectief (nog werkzame leeftijd). Doordat vrijwilligers met pensioen zijn, zoals Mutchler et al. (2003)

stellen, lijkt men minder bewust te zijn van de concurrentiestrijd. Zowel op de arbeidsmarkt als op de huizenmarkt.

De handelingsperspectieven van vrijwilligers verschillen van elkaar, maar wat betreft de motieven van vrijwilligers om actief te worden komen grofweg overeen. Op basis van mijn onderzoek onderscheid ik drie motieven:

1. *Beeldvorming ten aanzien van vluchtelingen/statushouders.* Beeldvorming wordt hoofdzakelijk bepaald door de media. Deze laat verschillende ongeregeldeheden zien, waardoor een beeld ontstaat dat de komst van vluchtelingen een probleem oplevert voor Nederland. Voor veel respondenten geldt dat zij als tegenbeweging zijn gestart met het vrijwilligerswerk.
2. *Ervaring met het wonen in het buitenland.* Een belangrijk kenmerk/motief dat vertoond wordt door beide handelingsperspectieven is de ervaring die zij hebben met het wonen in het buitenland. Volgens Haubert en Fussell (2006) valt dit onder het hebben van een kosmopolitisch wereldbeeld. Dit leidt tot een verhoogde tolerantie ten aanzien van migranten. Dit kenmerk heeft het referentiekader van zowel hoog- als laagopgeleiden in dit onderzoek aangepast. De meeste vrijwilligers kunnen zich door deze ervaring verplaatsen in de situatie van de vluchtelingen die zich moeten vestigen in een voor hen onbekende samenleving. Hierdoor ontstaat een bepaalde klik met de statushouders, net als in het onderzoek van Kühnlein en Mutz (1999). Deze klik en identificatie ondersteunt de contacthypothese, zoals Gierveld (2015) dit beschrijft. Door contact te maken met de 'vreemde' groep ontstaat een positievere houding ten aanzien van de statushouders.
3. *Persoonlijke doelstellingen.* Zoals eerder onderzoek laat zien zijn vrijwilligers ook opzoek naar zelfontplooiing (Bjerner et al., 2006). In dit artikel komt dit ook naar voren. Vrijwilligerswerk is dus niet zo belangeloos als het op het eerste gezicht lijkt. Men is opzoek naar het leren van nieuwe vaardigheden, net als het onderzoek van Bekkers (2004) laat zien. 'Goed doen', in contact komen/blijven met anderen worden in dit onderzoek genoemd als motieven om vrijwillig actief te worden. Blijkbaar heeft zowel de doelgroep als de vrijwilliger baat heeft bij het doen van vrijwilligerswerk (Akay et al., 2014).

6.1.2 Beleidscontext ten aanzien van statushouders

De Rijksoverheid zet de grote lijnen uit wat betreft het beleid rond de opvang en integratie van vluchtelingen/statushouders. Zo wordt Nederlandse gemeenten het aantal statushouders dat zij moeten opnemen opgelegd. Dit is gebaseerd op het aantal inwoners van de gemeente. Den Haag (502.055 inwoners) moest in 2015 2150 statushouders opnemen. Vanaf het moment dat de statushouders in de gemeente zijn, is de gemeente verantwoordelijk voor deze nieuwkomers. Daarnaast is het de verantwoordelijkheid van de gemeente om verder beleid te ontwikkelen, waar statushouders gaan wonen, hoe zij begeleid worden etc. Het gemeentelijke beleid ligt dus in het verlengde van het beleid van de Rijksoverheid. VluchtelingenWerk Den Haag wordt voor de integratie van statushouders. Doordat VluchtelingenWerk op deze manier onderdeel is van het gemeentelijke beleid worden zij volledig gefaciliteerd door diezelfde gemeente. Kleinere particuliere

vrijwilligersinitiatieven zijn meer op zichzelf aangewezen. Wel kunnen de kleine organisaties in aanmerking komen voor financiële bijdragen door middel van de fondsen die de gemeente rijk is, waardoor de opkomst van vrijwilligers(initiatieven) gestimuleerd wordt.

Daarnaast blijkt dat vrijwilligers slecht op de hoogte zijn van het gevoerde beleid ten aanzien van statushouders. Gevoerd beleid en activatie vanuit de overheid lijken geen effect te hebben op de activatie van vrijwilligers in het integratieproces van statushouders.

6.1.3 Maatschappelijk- en beleidscontext

Wat betreft de relatie tussen de handelingsperspectieven en hun bredere maatschappelijke- en beleidscontext zit er verschil in de beide perspectieven. Het belangrijkste verschil zit in de manier waarop beiden zich verhouden tot het solidariteitsprincipe. Aanhangers van het empowermentperspectief lijken zich solidair op te stellen ten opzichte van mensen over de hele wereld, zonder hier voorwaarden aan te verbinden. Mensen die het moeilijk hebben, om wat voor reden dan ook, moeten worden bijgestaan. Vrijwilligers binnen het voorwaardelijkperspectief hebben meer de overtuiging van 'eigen volk eerst'. Dit betekent niet dat zij niet bereid zijn om anderen bij te staan, maar dat zij vinden dat de hulp aan statushouders moet worden afgezet tegen de hulp die oorspronkelijke inwoners behoeven. Crisismanagement vraagt om acute oplossingen, maar op den duur dient volgens het voorwaardelijkperspectief gehandeld te worden zodat beide groepen evenveel kunnen profiteren van overheidsvoorzieningen.

Ongeacht hun specifieke handelingsperspectief krijgen vrijwilligers te maken met zeer uiteenlopende maatschappelijke reacties, naar eigen zeggen door de opkomst van politieke partijen als de PVV. Vrijwilligers van beide handelingsperspectieven hebben negatieve, en zelfs bedreigende, reacties ontvangen doordat zij statushouders ondersteunen. Echter, bleek dit geen effect te hebben op de perspectieven. De combinatie van de genoemde motieven en de (persoonlijke) doelen die bereikt worden gedurende het vrijwilligerswerk wegen voor de vrijwilligers op tegen dergelijke reacties, waardoor zij zich blijven inzetten voor statushouders in Den Haag.

6.2 Discussie

Dit onderzoek heeft een toegevoegde waarde voor de literatuur over vrijwilligerswerk op het gebied van statushouders. Door motieven en handelingsperspectieven bloot te leggen kan gefocust worden op verschillende beïnvloedingsmogelijkheden die gebruikt kunnen worden voor effectiever vrijwilligersbeleid in Den Haag.

Verschillende beperkingen en aanbevelingen van dit onderzoek zullen hier worden besproken:

- Een eerste bevinding van dit onderzoek is dat voorafgaand de verwachting werd geschapen dat er een duidelijk verschil in motivatie zou zijn tussen een groot initiatief als VluchtelingenWerk Den Haag en een kleiner particulier initiatief. Dit bleek niet zo te zijn. Visies en standpunten blijken meer afhankelijk van leeftijd, waardoor het verschil in

grootte nauwelijks naar voren is gekomen. Wellicht dat de omvang van het initiatief een rol speelt bij een andere doelgroep dan statushouders.

- Ten tweede werden beleidsmedewerkers op voorhand gebruikt voor het bieden van contextinformatie voor motieven van vrijwilligers, maar achteraf blijkt dat beide partijen slecht op de hoogte zijn van elkaars werkzaamheden en uitdagingen. Er lijkt vooral meer te winnen vanuit de overheid door vrijwilligers te begeleiden en te beschermen, waardoor hun motivatie hooggehouden wordt.
- Vervolgonderzoek naar de samenwerking tussen de lokale overheid en vrijwilligers is aan te bevelen. Hier is tot op heden weinig over bekend. Deze samenwerking zou verbeterd kunnen worden, omdat de informatievoorziening, zoals deze nu is, onvoldoende blijkt. Hulp aan statushouders vanuit de lokale overheid is niet eindeloos en deze gaat niet ten koste van hulp aan autochtone burgers met problemen. Burgers die negatief reageren op vrijwilligerswerk en vrijwilligers vanuit het voorwaardelijkperspectief trekken deze conclusies dus op basis van verkeerde of onvolledige informatie, bijvoorbeeld op het gebied van toewijzing van woningen aan statushouders. In hoeverre is een participatiesamenleving houdbaar wanneer de overheid op afstand acteert met betrekking tot politiek en maatschappelijk gevoelige thema's? Het huidige beleid is niet ingericht op preventie van conflicten/negatieve reacties naar aanleiding van vrijwilligerswerk.
- Aansluitend zou meer onderzoek naar motieven van vrijwilligers gedaan moeten worden, want vrijwilligers blijken verschillende doelen en motieven tegelijkertijd te hebben. Op deze manier zullen vrijwilligers in de toekomst getriggerd kunnen worden voor het doen van vrijwilligerswerk en het bieden van kaders bij de invulling van hun vrijwilligerswerk. Extra motivatie voor het doen van vervolgonderzoek naar de samenwerking tussen overheden en vrijwilligers is volgens Mutz (2002) de toekomst. Volgens de auteur zal in de toekomst steeds vaker betaald en onbetaald werk gecombineerd worden, vanwege de complexiteit en de reikwijdte van sociale uitdagingen die naar verwachting zullen ontstaan. Een belangrijke vraag daarbij, hoe zouden burgers die momenteel niet vertegenwoordigd zijn als vrijwilliger aangespoord kunnen worden om actief te worden?

7. Literatuurlijst

- Aas, F., & Bosworth, M. (2013). *The Borders of Punishment: Migration, Citizenship, and Social Exclusion*. Oxford, Groot-Brittannië: Oxford University Press.
- Akay, A., Constant, A., & Giuliotti, C. (2014). The impact of immigration on the well-being of natives. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 103, 72-92.
- Back, M. (2015, 21 oktober). Recordaantal asielzoekers in september in Nederland. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/10/21/recordaantal-asielzoekers-in-september-in-nederland>
- Bakker, J. (2016, 02 februari). 'Alle vluchtelingen zijn verkrachters en AZC moet gevangenis worden'. Geraadpleegd van <http://www.mediummagazine.nl/vluchtelingen-verkrachters-en-azc-moet-gevangenis-worden/>
- Behnia, B. (2012). Volunteering with Newcomers: The Perspectives of Canadian- and Foreign-born Volunteers. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, 3(2), 6-23.
- Bekkers, R. (2004). Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk. *Default Journal*, 1(1), 1-17.
- Bhikie, A. (2015, 23 oktober). Dit zijn de vluchtelingen-standpunten van de politieke partijen. Geraadpleegd van <http://www.nu.nl/politiek/4146863/vluchtelingen-standpunten-van-politieke-partijen.html>
- Bjorneld, M., Lindmark, G., McSpadden, L. A., & Garrett, M. J. (2006). Motivations, Concerns, and Expectations of Scandinavian Health Professionals Volunteering for Humanitarian Assignments. *Disaster Management & Response*, 4(2), 49-58.
- Day, K. M., & R, Devlin. "The payoff to work without pay: Volunteer work as an investment in human capital." *Canadian journal of economics* (1998): 1179-1191.
- Finkbeiner, M., Schau, E. M., Lehmann, A., & Traverso, M. (2010). Towards Life Cycle Sustainability Assessment. *Sustainability*, 2(10), 3309-3322.
- Finkelstien, M. A. (2009). Intrinsic vs. extrinsic motivational orientations and the volunteer process. *Personality and Individual Differences*, 46(5), 653-658.
- Gemeente Den Haag. (2015). *Haagse aanpak Statushouders Sociaal Domein*. Geraadpleegd van https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3478828/1/131RIS293919_Bijlage_Haagse_aanpak_Statushouders_Sociaal_Domein
- Gierveld, J. (2015). De onderzoeker is (g) een vrouw. *Mens en Maatschappij*, 74(3), 216-217.
- Gijsberts, M. & Dagevos, J. (2004). Concentratie en wederzijdse beeldvorming tussen autochtonen en allochtonen. *Migrantenstudies*, 20(3), 145-168. Verkregen van: <http://www.migrantenstudies.nl/wp-content/uploads/MS-2004-NR3-P145-168.pdf>
- Hak, T. 2007. *Theorie toetsen in kwalitatief onderzoek*. KWALON p: 5-13.
- Haubert, J., & Fussell, E. (2006). Explaining Pro-Immigrant Sentiment in the U.S.: Social Class, Cosmopolitanism, and Perceptions of Immigrants. *Center for Migration Studies of New York*, 40(3), 489-507. doi:10.1111/j.1747-7379.2006.00033.x

- Herderscheë, G. (2015, 10 oktober). Zijlstra heeft spijt van uitspraken over plastische chirurgie vluchtelingen. Geraadpleegd van <http://www.volkskrant.nl/politiek/zijlstra-heeft-spijt-van-uitspraken-over-plastische-chirurgie-vluchtelingen~a4160641/>
- Hustinx, L., & Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167-187.
- Khamphakdy-Brown, S., Jones, L. N., Nilsson, J. E., Russell, E. B., & Klevens, C. L. (2005). The empowerment program: An application of an outreach program for refugee and immigrant women. *Journal of Mental Health Counseling*, 28(1), 38-47.
- Kühnlein, I., & Mutz, G. (1999). Individualisierung und bürgerschaftliches Engagement in der Tätigkeitsgesellschaft. *Perspektiven gesellschaftlichen Zusammenhalts. Berlin*. S, 291-306.
- Lanen van, M. 2010. *Inductief en deductief analyseren bij kwalitatief onderzoek: het geheel is meer dan de delen*. KWALON p: 36-42.
- Meuleman, B., Davidov, E., & Billiet, J. (2009). Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002–2007: A dynamic group conflict theory approach. *Social Science Research*, 38(2), 352-365. doi:10.1016
- Mutchler, J.; Burr, J.; Caro, F. (2003). From Paid Worker to Volunteer: Leaving the Paid Workforce and Volunteering in Later Life. *Social Forces* 81(4), 1267-1294.
- Mutz, G. (2002). Pluralisierung und Entgrenzung in der Erwerbsarbeit, im Bürgerengagement und in der Eigenarbeit. *Arbeit*, 11(1), 21-32.
- O'Connell, M. (2011). How do high-skilled natives view high-skilled immigrants? A test of trade theory predictions. *European Journal of Political Economy*, 27(2), 230-240. doi:10.1016
- Olzak, S. (2013). Competition theory of ethnic/racial conflict and protest. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*.
- Pel, A. (2016, 20 januari). Meer drempels voor burger in azc-discussie. Geraadpleegd van <http://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2016/01/meer-drempels-voor-burger-in-azc-discussie>
- Putnam, R. (2007). E pluribus: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte prize lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174. doi: 10.1111/j.1467-9477
- Rapp, C. (2016). Moral opinion polarization and the erosion of trust. *Social science research*, 58, 34-45.
- Regenmortel, T. van. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of social intervention*, 18(4), 22-42.
- Schinkel, W. (2008). *De gedroomde samenleving*. Klement.
- Schouten, T. (2017, 10 februari). Bewoners Ypenburg richten buurtpreventieteam op om vluchtelingen in de gaten te houden. Geraadpleegd van <http://denhaagfm.nl/2017/02/10/bewoners-ypenburg-richten-buurtpreventieteam-op-om-vluchtelingen-in-de-gaten-te-houden/>

Swanborn, P. 2010. *Basisboek sociaal onderzoek*. Vijfde druk. Den Haag: Boom Onderwijs.

Tomlinson, F., & Egan, S. (2002). From marginalization to (dis)empowerment: Organizing training and employment services for refugees. *Human Relations*, 55(8), 1019-1043.

Wilson, J. (2000). Volunteering. *Journal Department of Sociology*, 26(1), 215-250.

Wilson, J., & Musick, M. A. (1999). The Effects of Volunteering on the Volunteer. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 141–168. doi:10.2307/1192270

8. Bijlagen

8.1 Topiclijst voor de interviews

Introductie:

- Toestemming voor het opnemen van het gesprek
- Mijzelf voorstellen
- Studie, waarom dit onderzoek
- Het onderzoek zelf
- Uitleg hoe het interview is opgebouwd, welke verschillende onderwerpen aan bod komen

Start interview:

- Respondent zichzelf laten voorstellen
 - Kenmerken respondent:
 - (leeftijd, werkzaamheden)

Verschillende thema's die behandeld zullen worden:

Nationale/lokale beleidscontext

- In hoeverre bent u op de hoogte wat betreft het nationale beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van vluchtelingen/statushouders?
- Beleid van gemeente Den Haag
 - Verschil ertussen?
- Beoordeling overheidsdiscours en –beleid
 - Vrijwilligers(organisatie) onderdeel van beleid
- Gefaciliteerd door lokale (of nationale) overheden

Kenmerken van eigen initiatief (Oprichters initiatief)

- Is er een specifieke groep waar het vrijwilligersinitiatief op focust?
- Kenmerken van vrijwilligers
 - Denk hierbij aan leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, politieke oriëntatie
- Toename vrijwilligers
- Voorwaarden voor vrijwilligers
- Capaciteiten/competenties van vrijwilligers
 - Denk hierbij aan mogelijke psychische aandoeningen bij doelgroep

(Vrijwilligers niet-oprichters)

- Hoe kijkt u naar uw eigen organisatie?
 - Beoordelingen hiervan

Andere betrokken partijen

- Welke publieke en private organisaties zijn betrokken bij de opvang en integratie van statushouders?
- Financiële ondersteuning

Motieven van vrijwilligers om statushouders te helpen

- Veelgehoorde redenen voor vrijwilligerswerk bij anderen
- Wat is voor u de belangrijkste reden dat u dit vrijwilligerswerk doet?
- Belang van vrijwilligerswerk
 - Voor zowel de respondent als voor de statushouder (naar hun mening)

Sentimenten ten aanzien van vluchtelingen/statushouders vanuit maatschappij

- Welke sentimenten leven volgens u onder de Nederlandse bevolking ten aanzien van vluchtelingen/statushouders?
- Overeenkomsten/verschillen in sentimenten in Den Haag
- Ontstaan sentimenten
- Beïnvloedbare sentimenten?
- Afzetten tegen eigen ervaringen met statushouders

Reacties op de geboden hulp aan vluchtelingen

- Wat voor reacties ervaart u vanuit uw omgeving op het doen van vrijwilligerswerk waarbij u statushouders bijstaat?
 - Positief of negatief
- Reacties van lokale media

Bedanken voor de tijd en antwoorden

- Samenvattend deel voor afronding

8.2 Respondenten (geanonimiseerd)

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Type organisatie
Vrijwilliger 1	28 jaar	Man	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilligers 2	18 jaar	Vrouw	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilligers 3	55 jaar	Vrouw	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilliger 4	51 jaar	Vrouw	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilligers 5	52 jaar	Vrouw	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilliger 6	23 jaar	Vrouw	Kleine particuliere organisatie in Den Haag
Vrijwilliger 7	58 jaar	Man	Vluchtelingenwerk Den Haag
Vrijwilliger 8	77 jaar	Vrouw	Vluchtelingenwerk Den Haag
Vrijwilliger 9	70 jaar	Man	Vluchtelingenwerk Den Haag
Vrijwilliger 10	70 jaar	Man	Vluchtelingenwerk Den Haag
Beleidsmedewerker 1	45 jaar	Vrouw	Ambtenaar gemeente Den Haag
Beleidsmedewerker 2	32 jaar	Man	Ambtenaar gemeente Den Haag
Beleidsmedewerker 3	37 jaar	Man	Ambtenaar gemeente Den Haag